

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 12

1 Հոկտեմբեր 1896

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ:

ՃԻՎԼԷԼԵԿԵԱՆ

Պատր. Ալի Ճառուէսի Թիւ. 20

1896

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- 1 Աստուածարանական. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ
- 2 Աստղաբաշխական.
- 3 Գիտական.
- 4 Մանր տեղեկագրեր.
- 5 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՐԱՅԻ. ԹԱՎԱԴԱՆՆԵՍ Վ. ԱՅԻՆԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Ց

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԹԻՒ 12

1 Հոկտեմբեր 1896

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ԱՄԵՆԱՍՏՈՒՐԸ ԿՈՒՍԻՆ ԴԵՐԸ

Կաթուղիկէ տասուածարանութեան մեծազոյն փառքերէն մին՝ աշխարհածանօթն Սրբարէզ՝ տոյն յիշատակելի խորհրդածութիւնն թողած է. «Կը համարիմ թէ Աստուծոյ եւ Յիսուսի Գրիտասի զխառթենէն ետքը, ամենէն աւելի օգտաշատ, աստուածաբանի մը ամենէն աւելի արժանի, ամենէն անօրովի եւ ջերմաստիճանի ամենէն աւելի նպատաստոր զխառթիւնն է Ամենասուրբ Կուսին զխառթիւնն, քաղուած յայտնութենէն կամ հաւատոյ սկզբունքներէն »

Մեծ վարդապետին խօսքերը լաւ հասկցած են սրբազան զխառթեան ամեն ճշմարիտ աշակերտներն, որ չեն զայլրած երբեք ուսումնասիրել այդ հրաշալի էակն եւ ցոյց տալ ամեն օր՝ աւելի լուսաւոր եւ աւելի պայծառ՝ նորա մէն մի փառքն, մէն մի առանձնաշնորհումն:

Ոչ մի խօսք, ոչ մի պատուէր այնքան հաւատարմապէս ՚ի դուր գրուած է երբեք ինչպէս Ս. Բեռնարդոսի տոյն սիրափառ եւ հոգեշունչ ազաղակն. «De Maria nunquam satis!»
Զմարիամայ ո՛չ երբեք բաւ:

Գրիտունէական քննն իւր ամենէն հոգեշարժ ու հիանալի չէպտերն լսելի ըրած է Տիրամօր ներքողականերուն մէջ:

Ս. Օգոստինոսներէ, Ս. Ներսէսներէ, Ս. Յովնան Դամաս-

կայինք, Ա. Գերմանները սկսեալ մինչև Ա. Դոմինիկոս ու Ա. Բեռնարդինոս Սենայի, Երանիկին Կոնստանտին Մոնֆուս ու Տէ Ժընէթ, ծիրանաւորն Բի ու Գոմպուօ, ամեն տեղի բերաններ խանդավառ սիրով երգած են զայն ու հռչակած իւր հոգւոյն անպատում զեղեցիութիւնքն եւ անսպառ զանձեր :

Ասանձին ուսումնասիրութեան առարկայ եղած են իւր մէն մի առաքինութիւնք, կենաց պատահարներն, իւր ցաւերն ու տրտնութիւնքն, փառքերն ու մեծութիւններն : Նշանաւոր անգղիացի հեղինակի մը, Հ. Ուիլքերմ Ֆապլէրի գործն «Մարիամ աւ տա Սաչին» անմահ յիշատակարան մ'է կանգնեալ ցոյցնելու համար ամեն սերնդոց թէ որպիսի գերազանց դասերու անսպառ ազդիւր մ'է Տիրամօր կենաց մէն մի խորհուրդն, իւր չրթանց մէն մի բառն, իւր սրտին մէն մի հառաչն :

Իւր անապական կուսութիւնն եւ աստուածամայրութեան պատիւն արդէն իսկ հաւատոյ մաս ճանչցուած էին. եւ այս բաւ էր բոլոր քրիստոնէութիւնն իւր առջեւ խոնարհեցնելու եւ զայն յաւանանալէս գերազանց համարելու քան ամեն ստեղծեալ եւ ստեղծանելի էակներն : Զի, ինչպէս կը հաստատէ Նրեչտակային վարդապետն Ա. Թալմաս Աքուինացի, «ի սեռի իւրում անհուն պատիւ մ'է աստուածամայրութեան պատիւն, եւ չկարէ ոչ երկնից մէջ եւ ոչ երկրի վրայ քան զինքն յաւադոյն բան մը լինել, ինչպէս որ ոչինչ կրնայ լինել յաւադոյն բան զԱստուծոյ» :

Բայց մեր զարն Աստուածածնայ մի ուրիշ փառքն եւս տեսնելու երջանկութիւնն ունեցաւ թէ եւ միշտ Արեւելեան եւ Արեւմտեան եկեղեցիք ճանչցած էին զՏիրամայրն անարատ ընդունելու, սակայն գեո իրրեւ հաւատոյ մաս՝ տիեզերական ժողովով կոմ Սրբազան Քաջանայտեալին վճռով ընդունուած էր : Գերազանցապէս երջանիկ եւ օրհնեալ օր մ'եղաւ ամբողջ Կաթոլիկ զինքէ աշխարհին համար 1854 զեկ. 8 ի օրն, յորում Գերազանցապէս երջանիկ եւ օրհնեալ օր մ'եղաւ ամբողջ Կաթոլիկ զինքէ աշխարհին համար 1854 զեկ. 8 ի օրն, յորում Գերազանցապէս անմահապէս յիշատակելին Պիոս Թրդ. յաթնուայ իւր անդարձ եւ անսխալ վճռով հաշտեց զերածնեալ մարդկութեան. «Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ, սրբոյ առաքելոյ Պետրոսի եւ Պօղոսի եւ մեր իշխանութեամբ կը յայտնենք, կը ծանուցանենք եւ կը սահմանենք թէ այն վարդապետութիւն որ զամենաուրբ Կոյսն Մարիամ իւր յղութեան տառաջին վարդիկներն մէջ ամենախորոզ Աստուծոյ առանձին հորհրդն ու արածնութեամբ, եւ Յիսուսի Քրիստոսի մարդկային ազդի Փրկչի արդեանց զօրութեամբ սկզբնական մեղաց ամեն

արաւէն զերծ պահեալ կը հաստատէ , Աստուծոյ յայտնուած է
 ևւ հետեւարար ամեն հաւատացեալք պարտին հաստատութեամբ
 ևւ անյոգոցոյ հաւատար»

Եւ արեւելքը ուշադիր՝ որդիական անհաճութեամբ ևւ յար-
 զալիր սիրով՝ մտիկ ըրաւ ևւ ծախահարեց այս ճայինն որ այն-
 քան բարձրէն կուգար ու այնչափ մեծ ևւ հրաշալի բաներ կ'ը-
 ուր իրեն : Եւ ահա Տիրամօր փառաց պատկին ամենէն չողչու-
 դուն մարգարիտներէն մին «Անարատ Յգութիւն» , որոյ առջեւ
 չէն յազենար խոսիլ ու աղօթիլ , զմայլիլ ու պաշտել վերա-
 ծնեալ մարդկութեան ամեն անդամներն , արեւաւոր հովիւնե-
 րէն «կուեալ մինչև ծիրանաւ որ իշխանները : Բայց Մարիամու
 փառքն կանգ չալեալ առնու հոս . կը քայլ ևւ կը յառաջգլմէ
 աշխարհ , պիտի քայլ միշտ ևւ պիտի յառաջգլմէ անդու ևւ
 պատիւն ու ջերմեամեղութիւնն երկնից Թաղուհայն . ահա իւր
 խոնարհ , այլ սիրասրդ զառակաց փառասիրութիւնն ու տենչանք :

Իմաստասիրական ևւ կրօնական Հանդէսի մը մէջ Հ. Ռ.
 Մ. ար լա Պրուալ քաջանմուտ աստուածաբանն առանձին ու-
 սումնասիրութիւն մ'ըրած է սա զապաւարին վրայ թէ «Ամե-
 նայն հետհք մեզ կուգան ի ձեռն Ամենասուրբ Կուսին» : Այս
 խօսքեր՝ զոր այնչափ անդամներ կարգացած ենք հոգեւորական
 մատենից մէջ ևւ այնքան յաճախ լսած որբազան բեմերու բարձ-
 րէն՝ թերեւս չառ պարզ ևւ մեկնութեան անկարծա կ'երեւին
 ումանց . բայց ուշադիր ևւ գիտասէր քննութիւն մը կը ցուցնէ
 թէ ամեն խորախորհուրդ իմաստներ կը պարունակեն , կամ գէթ
 կրնան պարունակել : Խնդիր է գիտել թէ խանդավառ ջերմե-
 ամեղութեան մը չափազանցութիւնն է այս , եթէ ոչ վարդա-
 պետութիւն մ'որ ոչ միայն իւր կողմն ունի պատկառելի հեղի-
 նակութիւններ , այլ ևւ յեղեալ է աստուածաբանական ամենէն
 հաստատուն հիմանց ևւ ամենէն անմխտելի սկզբանց վրայ :

Նախ ինչ կը նշանակէ այն անունն որ յատուկ է Աստ-
 ւածածնայ՝ Փրկչակից (Corédemptrice) : Եթէ ոմանք կը հաւ-
 կընան թէ ֆիզիքական տղկեցութիւն մ'է այն որ կը վերա-
 գրուի Մարիամու , կը սխալին , վրան գի մարդկային փրկադու-
 ծութեան ևւ հոգեոյ որբարարութեան միակ ֆիզիքական պատ-
 ճառն է Բրիտտու «Յայտ է թէ» , կ'ըսէ Հ. ար լա Պրուալ ,
 չկրնար լինել նա հետհաց ֆիզիքական պատճառն , այսինքն թէ
 չկրնար ինքն ոչ հաղորդել հոգեայն այն վերազանց կեանքն որ է

որքաւար չնորհքը, եւ ոչ ներգործական (actuelle) չնորհօք անմիջական կերպով ազդել իմացականութեան եւ կամքի վրայ՝ ասոնց գերբնական գործեր արտագրել տալու համար, աստուածաբանք կ'ապացուցանեն թէ ասոնք Աստուծոյ յատուկ գործեր են ինչպէս արարչագործութիւնն, որու կը նմանին բաղմամբիւ նկատամբք: Հետեւաբար բաղդատութեան եւ ասացուածքի ձեւեր կան, որք ճիշդ են եթէ հասկնամք բարոյական ազդեցութիւն մը որ ի գործ կը դրուի Ամենասուրբ Կուսին կողմանէ, եւ որք սխալ պիտի լինէին, եթէ նշանակէին ֆիզիքական ազդեցութիւն մը: » Ուստի բարոյական է միայն Աստուածածնայ գերն փրկագործութեան եւ սրբաբարութեան մէջ: Եւ սակայն չատ անկատար եւ անբաւական պիտի հասկնային այս գերն անոնք որ Քրիստոսի ծննդենէն անդին բան մը չ'ուզէին տեսնել: Փրկագործութիւնն եկաւ մեզ Քրիստոսէն, եւ Մարիամ սուսու մեզ զՔրիստոս, ահա իւր բարիքն մարդկութեան նկատմամբ, այսպէս մտածած են եւ կը մտածեն բաղմամբիւ զժառնգ աղանդաւորներ: Աստուած եթէ ուզէր՝ կրնար անշուշտ այսպէս ոտնմանակել Աստուածածնայ գերն, բայց թէ այս եղաւ իւր զիտուորութիւն՝ կը բաւէ ակնարկ մը միայն ձգել Աւետարանի վրայ, Գողգոթայի վրայ, համազուելու համար թէ ասոր հակառակն է յայտնեալ ճշմարտութիւնն: Ինչո՞ւ. Աստուածամայրն սուրբէր այնքան տարիներ, ինչո՞ւ ներկայ գտնուէր իւր պաշտելի որդւոյն նախատանաց, ահաւոր տանջանաց, բաղմաչարչար մահուան: Ինչո՞ւ ուզեց Քրիստոս մատնակից ընել զայն իւր կռակն. ո՞ր ծնողասէր զուակ պիտի համարձակէր իւր մօր ներկայացնել չարչարանաց այս քսամենկի եւ անօրինակ բաժակը, մարտիրոսութեանց զժուարագոյն ու ամենէն անտանկին: . . . Բաւոր այս հարցմանց պատասխանն կուտայ մեզ « Փրկչակից » բառն որ ծանօթ է ամենուն: Ահա Աստուծոյ զիտուորութիւն, երբ ուզեց զայն միտցնել իւր Որդւոյն ամեն ցաւոյն եւ չարչարանաց:

Պէտք է զիտել թէ փրկութեան բարեւարութեան մէջ կան երկու կարգ գործողութիւններ, առաջին՝ ասացումն չնորհաց եւ երկրորդ բաշխումն չնորհաց: Արդ թէ Աստուածամայրն չնորհաց ստացման մէջ գործակցած լինի Քրիստոսի, ո՞չ որ կրնայ ուրանալ զայս: Բայց վերոյիշեալ հաստատութիւնէն, Գարբիէլ հրեշտակապետին հանդիսաւոր աւետումն եւ առանձին մեկնութիւններն կ'ապացուցանեն թէ մեքենական կոյր ծառայութիւն

մը չէ որ կը պահանջուի իրմէ, այլ կտամաւոր եւ զիտակից զոր-
ծակցութիւն մը: «Երբ որոշեալ մամանակին, կը դրէ Հ. տը
Լա Պոստալ, կ'երևի Գարրիէլ, կ'իմացնէ նմա աստուածային
գործոյն կազմակերպութիւնն, կ'առաջարկէ նմա լինել մայր
մարմնացեալ Աստուծոյն, որ է Փրկիչ եւ Թագաւոր. Մոսիայի
առաքելութեան զխտոր պարագաները կը գծէ, ակնարկութիւն
կ'ընէ մարգարէութեանց որք այդ պաշտաման պատկերը կ'ամ-
բողջացնեն, արդարեւ աշխարհի փրկագործութիւնն է զոր Բռնն
կուղայ կտաարել, եւ զայն սկսեյաւ համար կ'ըստաւսէ Մարիս-
մալ հասկնութեան: Այս հանդիսաւոր զեպանութիւնն ցոյց
կուտայ բաւական թէ Աստուած Հ'ուզեր, թէպէտ կրնար ան-
շուշտ, գործածել զՄարիամ միայն հաղորդելու համար իւր Որդ-
ւոյն մարդկային ընտելիւն, յետոյ վաջն թողուլ հետի իւր խոր-
հուրջներէն եւ իւր գործերէն: Գործակցութեան այս փոքրա-
կոյն աստիճանն պիտի տար Քրիստոսի Մօր ընդհանուր եւ հե-
ռաւոր ազդեցութիւն մը եւ եթ' մեր փրկութեան վրայ: Մինչ-
դեռ ըստ քրիստոնեայ աւանդութեան, Աստուած բոլորովին ու-
րիշ բան կ'ուզէ. այսինքն կ'ուզէ որ Մարիամ ի զօրմ զնէ մեր-
ձաւոր ազդեցութիւն մը, որ տարածուի փրկագործութեան մա-
սերէն եւ հետեւանքներէն իւրաքանչիւրին: Ուստի կը խնդրէ
իրմէ ոչ միայն նուիրել իւր մայրութեան ֆիզիքական օժան-
դակութիւնն, այլ եւ տալ բարոյական, զիտակից, ազատ եւ ամ-
բողջական հաւանութիւն մը, մասնակից լինել ամենայնի զոր
պիտի ընէ Քրիստոս, այժմէն իսկ իւր կամաց բովանդակ միա-
ւորութեամբն, եւ առ յապա իւր երկրորդական գործակցու-
թեամբն զոր պիտի չարունակէ մինչեւ ցվերջ:»

Ահա ասոր համար Յիսուսի քով զՏիրամայրն կը տեսնենք
ամենուրեք, ասոր համար եկեղեցին չգաղբիւր միացնել Մարիա-
մու անունը Յիսուսի անունն, եւ նոյն իսկ պարզ հաւատաց-
եալք չեն մոռնար երբեք Ողջոյնը Հայր մերէն ետքը:

Արբաղան Քահանայապետաց խօսքերն իսկ՝ որ օրինակ են
ճշգրտութեան եւ ամենէն աւելի համաձայն աստուածաբանական
հաստատուն սկզբանց, զնոյն կը քարոզեն ամեն անթիւ եւ մա-
նուանդ երբ կ'ուզեն քրիստոնեայ աշխարհի սէրն եւ վստա-
հութիւն դարձնել առ Թագուհին երկնի եւ երկրի երջանկայի-
շտատան Պիսո Թրդ Անարատ Յղութեան կոնդակին մէջ կը
հաստատէ թէ «Ինչպէս Յիսուս Քրիստոս, միջնորդն Աստուծոյ
եւ մարդկան, մարդկային ընտելիւն առնելով, ջնջից մեր հակա-

ռակութեան լծին, եւ իւր յազմութեամբ բեւեռեց զայն ի
կաշին, նմանապէս Ամենասուրբ Կոյն, ամենէն անձուկ եւ ա-
մենէն անքակտելի կապերով միացեալ անոր հետ : ունի անոր
հետ եւ անոր միջոցաւ յաւիտենական թշնամութիւններ թու-
նալից օձին զէմ, եւ զայն զգնանելով կատարեալ յազմանակաւ
կը ջախջախէ անոր զլուին իւր կուսական սաքին տակ : » Այս-
պէս ուր որ Քրիստոս կը յազմանակէ, Մարիամ ալ կը յազմա-
նակէ հոն, ուր որ կը փրկէ եւ կը սրբացնէ Յիսուս, Մարիամ
ալ կ'աշխատի անոր նեւ եւ անոր միջոցաւ փրկել եւ սրբա-
ցնել զմեզ :

Ա. Աւետարանին մէջ սքանչելի օրինակներ կան առ այս :
Առաջին սրբացումն զոր կատարեց Յիսուս, Յովհաննու Մկրտչի
սրբացումն է, որ կատարուեցաւ Մարիամու միջոցաւ : Կանայ
հարսանեաց մէջ Մարիամու միջնորդութեամբ ցուցուց Յիսուս
իւր հրաշքն որ եղաւ պատճառ աշակերտաց հաւատոյն : Այս
օրինակներով կրնայ հաստատուիլ նաեւ մեր վերոյիշեալ տա-
ջարկութեան երկրորդ մասն, այսինքն թէ Մարիամ գործակից
է նաեւ շնորհաց բաշխման : Նոյն իսկ մեր բանականութիւնը
կը ցուցնէ մեծ պատշաճութիւն մը Տիրամօր այս երկու պաշ-
տօններուն մէջ. արդարեւ ինչո՞ւ նաեւ ինքն չգլխի կրնար
բաշխել մենէ իւրաքանչիւրին այն շնորհներն, որոց ստացմանն
գործակից եղաւ մերձաւոր եւ արդիւնալից գործակցութեամբ :
Կաւ կը խորհրդածէ առ այս չ. ալ Լու Պաուլոս . « Արդարեւ
պատշաճ է որ Աստուած յանձնէ գերբնական հարստութեանց
բաշխումը նոյն այն ձեռաց որք չաճեցան զայնս, այսինքն Փրկի-
չին եւ Փրկչակցին» Յիսուսի Քրիստոսի արգեանց մերձեցումն
կը կազմէ՝ ասոնց ստացմանն հետ՝ մի միակ ամբողջական գործ,
այն է փրկութեան գործն. պատշաճ է որ Մարիամ գործակցի
նոյն տիեզերական եղանակաւ՝ մի եւ նոյն գործին այս երկու
մասանց : »

Քրիստոնէայ պերճախօսութեան բարձրագոյն տրժիւն՝
Հայնաճանճարն Պօսիւ իւր Չարգարանաց - քարոզներէն միայն
մէջ կ'ընդլայնէ առ զազափարն թէ Աստուած ուզեց փրկել զաշ-
խարհ բոլոր այն պարտգաներով, որոցմով կորսուած էր աշ-
խարհ : Արդարեւ պարտէզ մը, ծառ մը, կին մը կ'երեւին անկ-
ման մէջ, եւ ահա Խաչը, Գեթեմանին, Նոր Եւան վերականգ-
նման մէջ : Եւ ինչպէս որ կինն անկարեւոր դեր մը չ'էր ունե-
ցած մեր մահուան մէջ, նոյնպէս եւ մեր վերականգնութեան

մէջ կարելի որ տեղ մը զրաւեց գերազանց կնոջ մը գերը :

Ահա Ս. Բեռնարդոսի մատածութիւններն «Այդ մը եւ կին մը մեզ պատճառեցին անստճման շեռտ. բայց փառք Աստուծոյ ի ձեռն մի մարդոյ եւ մի կնոջ նաեւ ամեն ինչ վերականգնեցաւ եւ ոչ առանց աստուծութեան չնորձաց . . . : Ամենիմաստ եւ բազմազուլ զործաւորն չ'ջնջեց ինչ որ փշրուած էր. նորոգեց զայն մեր մեծագոյն օգտին համար, չինելով չին Ազամէն նոր Ագամ մը, եւ գեւան փոխելով Մարիամայ. Քրիստոս անտարակոյս կրնար բուեղ, վանս գի այժմ իսկ մեր բոլոր վատահոխիւնն իրմէ կուգայ. բայց լսու. չ'էր մեզ համար որ մարդն տանձին ըլլար Պաաչաճ էր նա մանաւանդ որ կրկին սեռն եւս մանաւկէր մեր փրկագործութեան, քանի որ ոչ մին եւ ոչ միւսն պակասած էր մեր կորուսեան մէջ : Ուստի ահաւասիկ անօգուտ չալարէս պիտի նշանակուի մեր հաշտութեան մէջ, որովհետեւ միջնորդ մը պէտք է մեր եւ Քրիստոսի միջեւ, ու Մարիամէն օգտակարն չալարի կարենանք գտնել : Կարի անգուլ միջնորդ մ'եղաւ. եւս, որոյ ի ձեռն նախկին օձն միւսեց մինչեւ ի մարդն իւր ժանտագործ թոյնն. Մարիամ հաւատարիմ միջնորդ մ'է, որ պարգեւեց արանց եւ կոնանց փրկութեան գեղն. նա ծառայեց մօլորութեան, ու՝ թողութեան, նա զրգուեց յօրինազանցութիւն, սո տուաւ փրկագործութիւն : »

Յաւելցուցէք այս իմաստալից խորհրդածութեանց վրայ մեծ եւ տիեզերալոյս Քաճանայապետին՝ Լեւոն ԺԳ. ի ձայնն վեհաշուէ : « Բարձրացեալ երկնից մէջ իւր Որդւոյն քով, (Մարիամ) սկսաւ հսկել եկեղեցւոյ վրայ, օգնել մեզ եւ պաշտպանել իրրեւ մայր. Աստուծոյ գիտաւորութիւնն էր որ փրկագործութեան խորհրդոյն կատարմանը մէջ միջնորդ լինելէ ետքն ըլլար նմանապէս միջնորդն շնորհաց զորս այս խորհուրդ պիտի տիւնէր ամեն ժամանակաց մէջ, եւ վայելէր ասոր համար զրեթէ անստճման զօրութիւն մը : »

Ուրիշ Շրջաբերականի մը մէջ (8 սեպտեմբեր 1894) նոյն Քաճանայապետն կը յիշէ Ս. Բեռնարդինոս Սենացոյն հետեւեալ խօսքերն . « Ամեն շնորհք որ կը արուի մարդոց՝ կը հասնի մինչեւ ասանց երեք կատարելապէս կարգաւորեալ աստիճաններէ. Աստուած զայն կը հաղորդէ Քրիստոսի, Քրիստոսէն կ'անցնի սո Ամենասուրբ Կոյնն, եւ Մարիամաւ ձեռքերէն կ'ըջնէ մինչեւ աս մեզ : »

Բոլոր այս վիայութեանց քով բաղձալի էր մեզ գտնել նաեւ հրեշտակային վարդապետին՝ Ս. Թովմաս Աքուինացոյն պատկառելի եւ մեծ ձայնն. բայց եթէ այս խնդիրն ուղղակի պարզուած եւ ուսումնասիրուած չենք տեսներ Ս. Թովմասի մէջ՝ իւր այլ մեծամեծ գովեստներն չառ հետի չեն նոյն վարդապետութիւնն հաստատել։

Ամենէ մեծ տատուածարանք, հոգեւորական երկերու հեղինակք, գիտնական սուրբեր, ծանրախոհ միաքեր կը վայլին այն դատարարին մէջ, որ կը պաշտպանէ Ամենասուրբ Կուսին այս անսահման բարերարութիւնն մարդկութեան նկատմամբ. ինչպէս Սիւարէշ, Ս. Ալֆօնս ար Լիկորի, Ս. Բեռնարդոս, Ս. Բեռնարդինոս Սենայի, Հ. Բուառէ, Հ. Գրասէ, Հ. Ժանմարք, Ս. Պօղոս Խաչեան, Ս. Լէոնաս ար Բոռ-Մօրիս Երանաշնորհն Կրօնիսուն ար Մօնֆոն, Գոնդանսօն, Հ. Լուի-Թերէզ, Ապէ Բովէս եւ այլն։

Այս պանծալի անուանց վրայ պէտք է յաւելուլ նաեւ ամենէն մեծ եւ բազմաձուտ Պապերէն միոյն՝ Բենեդիկտոս ԺԴդ, ի անունն, որ հիմնապէս եւ որոշապէս ընդունած եւ հրահակած է սոյն վարդապետութիւն։ «Մարիամ, կ'ըսէ Եկեղեցւոյ տիեզերական Վարդապետն, Մարիամ է այն երկնային ջրանոցն ուստի կ'իջնեն թշուառ մահկանացուաց ծոցը Ըուրերն ամենայն շնորհաց եւ բոլոր պարգեւներու։»

Այս խօսքերէն աւելի որոշ ու պայծառ խօսք կարելի չ'է ըսել յուշունելու համար թէ որքան կը սխալին անոնք որ Տիրամօր այս գովեստն բարեպաշտական չափադանցութիւն միայն կը համարին։ Ոչ, չափադանցութիւն չ'կայ բնաւ, այլ «Վարդապետութիւն մ'է այս, ինչպէս կ'ըսէ Հ. ար Լա Պաուալ, բոս ամենայնի համաձայն լաւազոյն տատուածարանութեան, յեցեալ ամենէն լուրջ հեղինակութեանց վրայ եւ ընդհանրապէս ընդունուած Եկեղեցւոյն մէջ։»

Դալով Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, ի տես մեր Ս. Հարց դերապանց եւ աննման ջերմնասնդոթեան առ Դչխոյն տիեզերաց՝ չառ հաւանական կ'երևի որ այդ երկնազդեցիկ եւ աստուածաշուքս հօգններ ընդունած ըլլան զայս Ինչպէս երեւալայել թէ այն հոգեւունչ Մեծացուցեաներու եւ այլ սիրալոյզ եւ խանդավառ Մաղրանքներու հեղինակաց անձանօթ եղած լինի Ամենօրհնակ Կուսին մի այսպիսի դերադանց առանձնաշնորհումն։ Ինչպէս երեւալայել թէ Տիրամօր այդ մեծ հայե-

ցողներն (Contemplateurs) կրնային կարծել թէ չնորհներ կան՝
փրկութեանն եւ սրբարարութեանն չնորհներ՝ որ կը տրուին աշ-
խարհի տոանց անցնելու այն մայրենի եւ բարերար ձեռքերէն:

Մեր հիանալիք Շարականաց հետեւեալ օրհներգութիւնքն
եթէ ոչ անժխտելի տաղացոյց գէթ բաւական զօրաւոր վկայու-
թիւն կրնան համարուիլ ի պաշտպանութիւն սոյն քեզին:

«Մարգարէից հանդիսարան եւ գրառական կենաց մարդ-
կան Մարիամ Աստուածամայր, ընդունարան եօթնարփին չնոր-
հաց, եւ ին»

«Ուրախացի՛ր Աստուածածին որ կուտութեանց եւ սրբ-
մանք եւ Մայր հատուատութեան մարդկան, օգնական եւ շնորհ
սշխարհի Մարիամ մայր եւ ազախին Փրկչին մերոյ:»

«Առ քեզ ապաւինիմք Ամենաարուհի, գերազոյն եւ հրա-
շալի, եւ բաշխող բարութեանց, աղբիւր եւ ծարաւեաց եւ հուն-
գիստ աշխատեցոց, եւ եղեր վերլնկալ աստուածային Բանին:»

«Զբոյրից փրկութեան Մայր, որ զանտանելին յէից ի յար-
դանդի երարձ, զնա ամենեքեան օրհնութեամբ մեծացուցանեմք:»

Առ այս մեր Ս. Եկեղեցւոյ աւանդութեանց հմուտ եկեղե-
ցականաց եւ զիտուն աստուածաբանից ուշադրութիւնն կը հա-
մարձակիմք հրաւիրել, յուսալով որ ամեն առաքինի եւ բարե-
սլաշա գիտնականի համար ոչ թէ յողնութիւն մը, այլ հաճոյից
քաղցրագոյնն է ուսումնասիրել եւ ի լոյս ընծայել մեր երկնա-
ւոր եւ պաշտելի Մօր վրաւքերն ու մեծութիւններ:

ՆԵՐՍԷՍ Վ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Ատտարաշխակում

Հ Ր Ա Տ Ն Բ Ն Ա Կ Ե Լ Ի Ի Է

Հողւոյ իմաստասիրական հետաքրքրութեան տաղարաշխակներէ աւելի համաձայն դիտութիւն չկայ. եւ ոչ մի գիտութիւն մեր անհուն իզձերն եւ անսահման երեւակայութիւնն կրնայ զահագունել ինչպէս սա, եւ մեր ընդածին բնական անձնասիրութիւնն յազնչունելով՝ բարձրացունել մեր սիրտն ու հոգին անչահանելի հանդարտութեամբ:

Հրատ երկրազնդիւ նման է. մթնոլորտ տնի, ծովեր եւ բուսեացին սառոյցներ:

Ըստ նախնեաց Հրատ անունն արուած է այս տասնդ վտան զի հրաչէկ է կրակի նման, ինչպէս հայերէն Հրատ կրակ կամ հօր հատանոց իմաստն: Հրատ ըստ Լատինականի Mars՝ հայերէն մարտ բառն է:

Հրատի ճառագայթն երկրազնդիւ շառաւիղին կիսուն հաստար է. իսկ զանգուածն եօթն անգամ պզտիկ:

Երկրազնդէս ամենէն նոսր հեռաւորութիւնն է 56 միլիան հազարամկր. իսկ ամենէն աւելին 400 միլիան հազարամկր: Արեւէն միջին հեռաւորութիւնն է 228 միլիան հազարամկր. բայց՝ վտան զի երկար թեքառածու մ'է չրճանին զիծն, առաի հեռաւորութիւնն 204 եւ 246 միլիան հազարամկրի մէջ կը ծփի:

Հրատի առօրեայ չարժուին երկրէս քիչ մ'աւելի զանգաղ է. 24 ժամ 39 վայրկեան եւ 23 րոպէի մէջ: Արեւալին չրճանն է 687 օր. որով հրատեան եղանակներն մեր կրկինն են. ամառն 181 օր է, ձմեռն 147 օր, գարունն 191 եւ աշունն 149:

Զարմանալի է հրատեան տարին, իր օրերն հաւասար են մերինին, իսկ տարին մեր կրկինն: Բարեխառնութեանց չափազանց փոփոխութիւններն՝ կտակած կի յայց կուտան բարձրագոյն կենդանեաց գոյութիւնն. սակայն այս նշանակութիւն չունի, վտան զի բնակիչն բնակարանին օդընտել է:

Հրատի միջին խտութիւնն մեր բնակարանէն ստորին է. եթէ երկրազնդիւ վրայ հազարակրամ կշռով բան մը տանինք, հոն 376 կրամ հաղիւ կը կշռէ:

Հրատն հեռադիւտ գործեալս. — Հրատ տառնուհինդ տա-
րին անդամ մը երկրէս 14 միլիոն մըն հեռադիւտթեամբ կը
շրջի. 1892 թն՝ եթէ յիշեն ընթերցողք՝ ամեն երեկոյ արեւ-
մուտքի բոսորին մէջէն կը վառէր մեծ լուսաւոր:

Բժեքն. — Աստղին անդամ 1777 թն Huygens տեսաւ այդ
բժերն, եւ այոք այդ բժերուն նշանակութիւնն ճանչցուած է
Հերշելի, Շրէտարի, Պիլլրի եւ մանաւանդ Սքիաւարելլիի աշ-
խատութեամբ:

Ուսուարին բժերն՝ որք մթին մանիշակի կամ կանաչի դու-
նով են՝ ծովերն են. լուսաւոր բժերն՝ կարմրագոյն, գամարն են.
աւելի փայլուններն՝ բուսական սառցոյներն են, որ եղանակին
համեմատ կը նուազին կամ կ'առաւելուն: Իսկ միւս սղիւտակ
բժերն ամպերն են:

Մինչդեռ երկրի մակերեսութիւն 3/4 մասն ջուր է, հրատի
փայլ քիչ մ'աւելի է ցամաքն. ծովերն երկիրներու մէջ են եւ
լճերու նման, այդ լճերէն ջրանցներ կ'երկարին ցամաքին վը-
րայ. մեր կարմիր ծովուն նման:

Այդ ջրանցներու ճանչցոյն եւ ուսումնասիրոյն Պ. Սքի-
աւարելլին է: Այդ ջրանցք ամբողջ մոլորակն ցանցակերպ կը
դնեն. ամենէն չափն միջօրէականին մօտ է:

Ասկայն սքանչելին այսչափ չէ միայն. 1882 թն Պ. Սքիա-
ւարելլի ջրանցներէն ոմանց կրկնապատկելն տեսաւ. այս աչքի
երեւոյթ չէ, եւ ոչ իսկ ընդարձակ ջրանցի մը երկուքի բամ-
նուէն. այլ ինչպէս կ'ըսէ Պ. Սքիաւարելլի՝ արդէն ծանօթ դժի
մը քով նոր ջրանցի մը գոյութիւնն. թուի թէ գարնան ժամա-
նակ կը բազմապատկին այդ ջրանցը:

Պ. Բերրոզէն Նիսի մէջ 1888 թն դիտեց եւ փորձեց Պ.
Սքիաւարելլիի գիտն, եւ դեռ աւելին հաստատեց. երկու ամիս
առաջ երեւցած ցամաք մը ամբողջ ջրոյ տակ ծածկուած էր.
այդ ցամաքին տարածութիւնն էր 600,000 քառակուսի հազա-
րամեքր: զրեթէ Գազըիոյ մակերեսոյթն:

Կարծիք. — Այս խորհրդաւոր երևոյթներն մեկնելու հա-
մար զանազան բացատրութիւններ եւ կարծիք յայտնուած են:

Ըստ Պ. Սքիաւարելլիի ջրանցքներու եւ ծովերու գոյնին
փոփոխութիւնն իրենց քառակէն եւ մերձաւոր բուսակա-
նայ աղբեղութիւնէն կը կախաի: Յամարի կարմրագոյնն դեռ-
նին լնտթիւնէն է: Իսկ ջրանցից կրկնապատկելն անբացա-
տրելի է:

Իսկ ըստ Percival Lowel ի կարծեաց՝ որ 1894ին ընդ հր-
կար ուսումնասիրեց Հրատն, գարնան ժամանակ բեւեռային սա-
ռոյցներն հաշիւով՝ հոգն կը բեզմնաւորեն, եւ ջրանցից երկարու-
թեամբ երկու եղերքն յառթի լուսականութեամբ կը զարդարի,
այս կանաչութեան երեւոյթն կը կարծէ այդ կրկին ջրանցից
երեւման պատճառ:

Ըստ Պ. Villenoisy ի՝ դեռ ամբողջ ջրանցիներն ծանօթ չեն
մեզիս եւ կը քննադատէ այն աստղաբաշխներն որոնք կը համա-
րին թէ մէջի բնակիչներն փորած բլլան այդ ջրանցքն . որոնց
ամանց երկայնութիւնն 5000 հազարամեդր է եւ 200 հազարու-
մեդր լայն:

Երկրաբանական արդիւնք են այդ ջրաններն . երկրաչա-
փական գծեր՝ որոնք կեդրոնէն սկսելով կը ցրուին որչափ հե-
ռանան:

Շատ աստղաբաշխներ զբաղեցան այս քննութեամբ, եւ Պ.
Daubrée ի հետ երկրաբանական փորձերով ապացուցին թէ Հրատն
ցամաքային պատկերին պատաստումէն տաաջ եկած են այդ գծերն.
որով ոչ թէ ջրանցք այլ պատաստումներ են:

Պ. Վիլընուազի կը պնդէ թէ Հրատ միակայ մարտակ մ'է .
չառ քիչ է Արեւէն բնգոռած ջերմութեան չափն, երկրագնդէս
չառ պակաս. մեր բնակարանէ չառ պզտիկ է, որով աւելի չու-
տով ցրտացած. որով կեդրոնն պաղելով՝ այդ ջրանցքներն ճա-
թլնաւորներ են, կամ ցամաքին չորութիւնէն, կամ մարած կեղ-
նին չափազանց խոնաւէն:

Ըստ Պ. Կ. Ֆլամմարիոնի՝ մեր երկրագնդին նման բնակ-
չօք լի է . փոան դի իր ընդհանուր երեւոյթն՝ իր մթնոլորտն,
այն բեզմնաւոր ջրերն, աբեւու կենդանու ճառագայթներն,
բեւեռէ բեւեռ շրջան ընող հողմերն, եղանակներն, զայց կ'ա-
պացուցնեն. բոյս եւ կենդանութիւն կայ Հրատի մէջ: Յայտնի
է որ իր մակերեւութին վրայ տեսնուած ծանրութեան տկա-
րութիւնն իր վրայ ապրողներու կեանքն փոխիտած եւ յարած
է իր պայմաններուն: Ուստի ոչ թէ քարերու եւ ասպտոսեւե-
րու կոյտ մ'է մոլորակս, այլ կենդանի աշխարհ, յորում մեզի
չառ նման կենդանիներ կ'ապրին. յորում մեր բնութեան ցոյց
տուածին նման սքանչելիք եւ թերեւս աւելին կը գտնուի: Նոր
աշխարհ մը՝ որուն Գոլոմպոսն պիտի չծնի մեզ համար. աշխարհ
մը՝ յորում մարդկային աղբ մը կ'ապրի, կ'աշխտաւի, եւ մեզ նը-
ման բնութեան զազանեաց վրայ կը խորհի:

Եթէ մնուալ եթէ կենդանի, ունայն կամ բնակեալ, Հրատ մեր ամենէն աւելի հետաքրքրաշարժն է :

Եթէ մնուալ մոլորակ ենթադրենք՝ ահա մեր աչքին տոջև. զեղեցիկ դառ մը. երկրագունդս զուցէ թէ իր մահուընէն զեղ դար զերջը հայն կերպարանքն առնու :

Եթէ կենդանի՝ յիշումք մեր ընկերներն եւ անձկանք անոնց տեսութեան :

Եթէ մին եւ եթէ միւսն՝ զիսնամք թէ կայ Որ Երկնքի եւ Երկրիս միանգամայն կը հրամայէ :

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն Ք

Խօսք մը Louis Pasteur ի վրայ . — Սեպտ. 30 ի Բարբլի Գիտութեանց Կաճառին (1895) Պ. Cornu ի նախագահութեամբ նստին մէջ, այսպէս ճառախօսեց նախապահն.

«Մեծ զմբախտութեամբ կը հարուածի Կաճառս : Յեռանդն Պ. Pasteur մեր հոյակապ ընկերն հանդարտօրէն մարեցաւ Կարչի մէջ. աւր խել մը եօթնեակներէ հեռէ իրեննկերն սիրալիր կը ջանային պրծել զինքն վատաւօղջ վիճակէն Կաճառս՝ որուն ամենէն հին եւ ամենէն պատուական անդամներէն մին էր՝ միայն չէ որ այս սղով կը հարուածի, այլ եւ Գաղղիա՝ որուն նման եռանդուն սիրօղ մը չունէր, այլ եւ բոլոր աշխարհ, յորում Pasteur ի գիւտերն Գաղղիոյ զիտութեան փառաւոր տնունն սքանչելի բռնով ավուեցին :

«Այս անակնկալ հարուածին զղայմամբ՝ հարկ չէ մեզ Pasteur ի յիշատակն քաղցրացնող մանրամասնութիւնքն պրպտել. բաւական է միայն յիշել՝ զի կէս դարէ աւելի ժամանակի մէջ իր ոչխառութեանց մէն մին զիտութեան յառաջդիմութիւն տուած՝ իր երկրին բարեբարած եւ մարդկութիւնն ամօքած է :

«Այլ մեր Կաճառին աւելի մանաւանդ քաղցր յիշատակելին այս է՝ զի այն մեծամեծ բարիքն որոնց համար ապագայ սերունդներն իր անունն պիտի օրհնեն՝ Pasteur զսմնեք գիտութեան անշահախնդիր գործածութեան կը պարտի : Ամենախիստ զիտական ոգեով բարձրացաւ ինքն ոչ միայն ամենաբարձր գաղափարներու՝ այլ նաեւ ամենէն զործածելի արդեանց :

«Հաղուազիւս թափանցող մաքիւ եւ հաստատութեան տէր, Pasteur իր աշխատութեանց զաւակն, բւերեղներու մասնկան հաղմութեան գեղեցիկ խնդիրներով զառնելէ յետոյ, այդ աներեւոյթ եւ սոսկալի մարմնոց կենաց եւ զարգացման ծագման խաւարչին խնդրոց գէժ մաքսանցաւ, սքանչելի եւ արգիւնաւոր կերպով լուծեց զանոնք»:

«Այդ հաստատամտութեամբ եւ փորձառական յաջողակութեամբ՝ կենսապրութեան եւ բժշկականութեան՝ այդ մշատեւ հակառակեան գաղափարներու գաշտին վրայ՝ հաշուական դիտութեանց զոգցեա միայն սեղծական ցուցմանց զօրութիւնն եւ ճշգրտութիւնն պարզեց»:

«Եթէ այս մեծ միտքն կը վերնայ, սակայն իր անսահման դարձն կը մնայ: Ամեն ազգաց մէջ իր փայ սքանչացող միտք կ'ապաշովեն անոր կարեւորութիւնն եւ զարգացումն, բարձրացունելով այդ փառաւոր Հաստատութիւնն, որ իր զորմամբն իսկ տնջալի մեծամեծ օգուտներ քնձեւեց»:

«Մեր ցուոց զանութեան ամաքիչ չկար՝ եթէ չզիւանայինք թէ Pasteur հոն իր բարեկամոց եւ աշակերտաց մէջ կենդանի է»:

«Մաքսաման տխուր օրերն զիտելէ յետոյ՝ Pasteur կենդանոյն կրցաւ ըստ արժանոյնն եւ զուարթութեամբ զիտել իր կարծեաց յազթանակն: Փառաւոր նստի մը մէջ՝ համայն աշխարհի զիւնսկանաց զգայուն վկայութիւնն ընդունեցաւ: Այսպէս բազմաաւարտ երջանիկ կենացս երեկոյանստուն մօտ կըըցաւ նկատել ապագայ սերնդեան իրեն պաշած անմահութեան առաջին ճառագայթներն»:

Ա. Կաղեմիան ի նշան սգոյ նկատն զազրեցուց»:

Ա.Ռ.ՈՂ.ԶԱՐԱՆԱԿԱՆ. — Գալլոցիկերու լոյսն. — Կարճատեսութիւնն առհասարակ ծառայական ախտ դարձած է զպրոցականաց մէջ: Որչափ չքժաններն առաջ երթան՝ այնչափ աչքի ախարտ թիւն առաջ կ'երթայ վարժարաններու աշակերտաց մէջ»:

Որչափ ալ կարճատեսութիւնն հիւանդութիւնն չէ, սակայն եւ ոչ իսկ քաջառողջութիւնն:

Երեք պայմաններէ կը հետեւցունեն զայդ առհասարակ ըրժիշկներն.

1. Ուսումնասրահին կամ սենեկին լուսնն:

2. Կահուց անդառաջածաւորութիւնէն:

3. Գրոց սոցաղբութեան տեսակէն:

Այսպէս վարժարանի մը ուսումնասիրահներն՝ կ'ըսէ հռչակաւորն Gayat՝ պէտք է երկայն ուղղանկիւն ըլլան. ամենէն երկայն կողմերէն միայն վրայ միայն պատուհան աւննան. իսկ թէ ճարտարապետութիւնն երկու երեսէն պատուհան պահանջէ՝ պէտք է յատուկ վարագոյրներով լուսաւորութիւնն չտաւորելու ուղղել:

Գրասեղաններն անոնի կարգելու է՝ որ աշակերտաց ձախ կողմէն լոյսն մտնէ. այսինքն զրելու ժամանակ երեսներն զարնէ լոյսն:

Որսեան լոյսն ամենէն լաւն է, բայց ոչ ուղղակի արեգականն. վառն զի չսա լուսաւոր է եւ չուտ կը յոյնեցունէ: Ուղղակի երկնքի լոյսն կարելոր է, ոչ թէ պատէ կամ ուրիշ բանէ մը անդրադարձածն:

Հիւսիսային երեսի վրայ ընդարձակ պատուհաններն ամենեւնի քնարելին է:

Լոյսն քիչ մը բարձրէն պէտք է զար:

Ուղղակի ճակարին եկած լոյսն չուտ կը յոյնեցունէ տեսութիւնն, եւ ստարկայնն չկրնար յտակ որսել, նոյնպէս ալ է եկողն՝ չաք կը ձգէ. կանաչէն եկողն նոյնն է. այդ պատճառաւ կ'ըստիպուին աշակերտք եւ միտասկար զրից կը միտին:

Պատին զոյնն կանաչ կամ մոխրագոյն ըլլալու է. սրպէս զի լուսոյ անդրադարձութիւնն աւելնալով աչք ջնկողին՝ Աչքին զիմաց հալելի, քաւր, ապակի կամ փաշլուն նիւթ պէտք չէ զրնել, սրպէս զի աչքն չչլանայ:

Գրասեղանին լաւն է սեւ գոյնովն. փայլուն ըլլալու չէ, վրան թխտկանաչ ծածկոյ մը: Արեգակն ճառագայթներն խափանելու է սրպէս զի սենեկին յտակին կամ մերձաւոր տաւրկայից վրայ չգտնուի:

Կ'ենթադրուի աշակերտին կամ ուսանողին հասակին համապատասխանելու է գրասեղանին բարձրութիւնն:

Մանր կամ խճողեալ սպաղիքք միտասկար են: »

Այրածի դեմ ամենեւնի դիւրին դեղն. — Տքգ. Thierry զիպուածով մը ամէն տեսակ այրածի փայրկենական զեւն գտնր է. այսպէս:

«Հիւանդանոցի մէջ (La Charité) կ'ըսէ՝ վիրաբուժական

գործողութեանց տնին իբր հականեխական դառնաթթուան (acide picrique) կը գործածէի տաճարարակ. որով գրեթէ չարուհակ ձեռքս ասով օծուած էր:

Սր մը զլանիկ մը վառած պահուս՝ լուցկին ձեռքիս վրայ ինկաւ. եւ բռնկած լուսածինն վախաւ մտախաւ, ոչ մի ցաւ: Սր մը դարձեալ նամակ մը կնքած պահուս վառած կնքամոմն ձեռքիս վրայ կաթեցաւ. ոչ մի ցաւ: Պատճառն ուղեւորով դանել՝ համոզուեցայ որ դառնաթթուան սեղմիչ ազդեցութենէն էր:

Այն օրէն ի վեր երկու ասարի անցաւ, զանազան հիւանդանոցներու մէջ փորձեցի. դառնաթթուան յազեալ լուծմամբ լըւացի այրածներն. միշտ յաջողեցայ:

Հաղիւ թէ այդ լուծմամբ կը լուայի այրածն՝ ամէն ցաւ կ'անցնէր, վերք եւ ջրուռ չէր գոյանար, եւ չորս հինգ օրէն կատարեալպէս կ'առողջանար:

Դառնաթթուան գործածութիւնն անվնաս է, ոչ թոյն է, ոչ զրգիւ կուտայ, ոչ կ'այրէ. միայն քսուած տեղն կը զեղրնուցուէ, զոր կրնամք դարմանել ոսկեբորական թթուաով (acide borique) լուալով:

Որչափ շուտ գործածուի՝ այնչափ աւելի շուտ օգուտն կը տեսնուի:

Դառնաթթուան լուծուին յազեալ պիտի ըլլայ. որով լուծելու մասնակ կշռելու հարկ չկայ, ծրարով կամ չիշով կրնայ պահուիլ:

Այրած մասն ամբողջովին այդ լուծեալ ջրոյն մէջ պահելու է քանի մը վայրկեան, եւ ասպա թողլու որ ինքն իրեն չորնայ:

Քանիներ ցայսօր այրելով չարաչար ցուերու մէջ մեռած են. այս միջոցով անկասկած եւ պատրաստ դարման եւ բժշկութիւն պիտի գտնեն ամենքն:

ՄԱՆՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՍՏԵՂԱՐԱՇԽԱԿԱՆ. — Այլասրնեբու տարածութիւնն. — Աստեղաբանական երկայնութեան համար գործածուած չափերն աստեղաց անհուն հեռաւորութեան զաղափարն տալու անբաւական ըլլալով, զանազան կերպերով ջանացած են ճշգրէ զայդ կողմոյ արագութիւնն, երկրի ծրին տրամագիծն, եւն. , ուղ-

զախեան զլսաւոր չափերն են: Պ. Robert Ball այս չափերուն հետ զուգած է նոր միութիւն մը, որով մեր միտք աւելի զեւրաւ կ'ըմբռնեն հաշիւն. երկրագնդի աստղերէն ունեցած զանազան հեռաւորութիւնն՝ հեռագրական ընթացքին երազութեամբն կը չափէ:

Դիտնալով որ երկրագնդի հասարակածին վրայէն հոսանք մը եօթն անգամ չրջան կ'ընէ: րոպէի մը մէջ, երկրէս զէս ի լուսին՝ արեւ եւ այլ երկնադաշտքն հեռագրական մտացածին թիւեր հաստատելով՝ նոյն երազութեամբ կը հաշուէ իւրաքանչիւրոյ հեռաւորութիւնն: Լուսինն շատ մօտ լինելով մեզ րոպէ մը թաւական է հեռագիրն հաղորդելու. այլ արեւն ոչ այնպէս, 8 վայրկեանի մէջ հազիւ կրնամք հաղորդակցութիւն հաստատել. զի երկարական հոսանքն ութ վայրկեանէն կը հասնի մեզ:

Աստեղաց հաշիւն աւելի կ'երկարի. ամենէն մերձաւորն մեզ Կենդաւորոյ Այլն՝ ոչ երկվայրկեանիւ, ոչ վայրկեանիւ, ոչ ժամով, ոչ օրերով, կամ շաբաթիւ կամ ամսով կրնայ չափուիլ: Հեռագրին հոսանքն՝ որպէս զի կարենայ մեզմէ հոն հասնիլ, չորս տարի պէտք է. ըմբռնեցէք այն անհուն հեռաւորութիւնն: Երկարական հոսանքն րոպէի մը մէջ եօթն անգամ երկրիս հասարակածային շրջանն ընկու կարող՝ հազիւ չորս տարւան մէջ կրնայ այդ ճանապարհն հասնուիլ. ուստի եթէ հաշուել ուղեմք մեզ ամենէն մօտաւոր աստեղ հեռաւորութիւնն՝ կ'ունենամք չորս տարիներու րոպէն 12,712,900 բազմապատկելի 7 անգամ երկրիս հասարակածային շրջանին բազմապատկուածին հետ: Այլ այս ամենէն մերձաւորն է. աստղեր կան՝ որոնց եթէ Ամերիկայի զիւան հեռագրաւ հաղորդուած ըլլար, գտնուած պահուն, զիս սեղեկացած չէին: Եւ այս մեր հեռագրաւորներու տեսած աստղերուն համար է, իսկ եթէ լուսանկարի ցոյց տրուածներուն վրայ խորհիմք՝ ապահով է թէ սոյն կերպով զեռ Քրիստոսի ծննդեան լուրն առած չէին ըլլար. հազար ութ հարիւր իննսունուվեց տարիներու մէջ զարհուրելի երազութիւնն՝ որ րոպէի մը մէջ աշխարհիս հասարակածային սոսկալի շրջանն եօթն անգամ կը բոլորէ, եւ ութ վայրկեանի մէջ մինչեւ Արեւ կը հասնի, զիս այդ աստղերէն եւ ոչ միոյն հասած էր:

Սոյն վերջին կէտին վրայ կարեւոր կը համարիմք ուշ դարացունել. վասն զի աստղերուն հեռաւորութիւնն՝ լոկ իրենց լուսոյն զօրութիւնէն չկրնար չափուիլ. եւ փորձիւ հաստատուած է այս, զի մերթ վերայած են հաշիւք:

Աշխարհիս ամենևն մեծ շոգեմասն. — Համպուրկ եւ Ամերիկեան Ատլանտական Բնկերութիւնն Անգլիացի Տան մը հետ բանակցած է աշխարհիս ամենէն մեծ շոգեմասն չինութեան համար: 20,000 տակառաչափ պիտի ըլլայ ինքն, այսինքն 15% այս օրուան ամենէն մեծէն աւելի:

Այս վիշտոյն 12,000 տակառաչափ տարողութիւն պիտի բռնենայ, եւ 2000 հոգւոյ խցիկներ, ճանապարհորդ եւ նստաղն միասին թուելով:

Որքայուիմի նորօրինակ պարման. — Պ. Fuchs՝ ծննդեամբ Գերման, այլ իտալացած, էլլա կղզւոյն մէջ երկար առնել ի վեր գեղեցիկ այգիներ կը զարմանէր եւ պատուական գինի կը պատրաստէր, ի զարմանս հառարակաց. զի էլլա որթալուծի ճարակած վայրն է:

Պ. Fuchs երկարական հոտանքն ի ձեռին կը զարմանէր որթերն: Գաղղիական որթամշակ գիտնականաց հաղորդելով իր գրութիւնն՝ բնդունելութիւն գտաւ:

Աստուած տայ որ ստիին ու սխտորին քով չերթայ այս ալ:

Հինօրեայ պապաստու ծառերն կենդանացանել. — Չմեռն ջրով չաղէ կիրն ու լայն վրձինով մը ծերացած ծառերուն բունն վերէն ի վայր ծեփէ: Բոլոր վնասակար միջատներն կը փճանան, հին կեղեւն ինքն իրեն կ'իյնայ, եւ առտա կ'ըլլայ պտուղն:

Գիտնականաց մտազբաղութիւնն. — Կը պատմեն թէ օր մը հոչակաւորն Ampère Բարիդի պողտալից մէջ մօտ գալու պահուն՝ հանրակառաց կալից մօտ կ'երթայ եւ իմաց կուտայ կառավարին որ կենայ. սակայն գրահաչուական կարեւոր խնդրով մը զրաղած միտքն՝ զրգանէն կուրծ մը կը հանել եւ գործը կեցած կ'ըսկտի = առաւել, ք նուազ, + հաւասարալով ծեփել հանրակառքին երեսն. թուի թէ Սորպոնի լսարանին գրատախտակն կարծէր:

Իսկոյն վարիչն կը սուլէ եւ կառքն կը շարժի. իսկզմ Ampère ընդարմացած ետեւէն կը շուարի կրնայի. լուծուած հալին կառքն առած կը փախչէր:

Հանքածանոթին Բաղէօր՝ որ վերջին օրերուս մէջ իր կեանքն կը կնքէր, դուցէ այսչափ մտազբաղ չէր, սակայն եւ ոչ իսկ պակաս յոյժ:

Կր պատմեն՝ թէ տմուսնութեան օրն սլակին արարողութեան ամենէն կարեւոր պահուն՝ զիս ինչիրենքով կ'ըզբազկր մեկուսացած . մինչեւ որ անհրաժեշտ ներկայութեան կարեւորութիւնն զգացունելով կը մտարերեն զինքն : Այլ թէ որչափ հաւանական է այս՝ չգիտեմ :

Սակայն ճշմարիտ է՝ թէ օր մը իր աշխատանոցէն դուրս կը վազէ աշխատութեան զգեստներով եւ այն հստակաւոր դրախտաւով, որով Ռօզի ներկայացուցած է զինքը, եւ երեսօնականաց սենեակն կը մտնէ, ուր իրեն օգտակար ինչոր մը կը յուզուէր : Ժողովն ամբողջ ապշութեամբ կ'ըսէին զիսեղ զինքը :

Օր մը իր փեսային տունը սեղանի էր. կերակուրը տւարտելու մօտ՝ Բաղէօր առանց լնաւ խօսելու կ'ըսէին կեռասունի, սակայն մէն մի հատն կանխաւ առջևի գաւաթին մէջ լաւ ուշադրութեամբ լուսի վերջ : Իրեններն ծիծաղին չեն կրնար արգիլել, Բաղէօր կ'անդրադառնայ :

« Զուտակներս, կ'ըսէ . չէք գիտեր թէ իրաքանչիւր կեռասանի վրայ որչափ աղանդութիւն կայ : »

Այս ըսելով դործն առաջ կը տանի բացատրելով մանրաճրճեաց անհուն թիւն մէն մի կեռասանատի վրայ . եւ երբ կը լմնցանէ .

« Որչափ ուշ զնէք զիս քիչ է, կ'ըսէ . դուք ալ սովորութիւն բռնէք միշտ այսպէս լուսու պատշաճիդ : »

Խօսքն աւարտելով՝ կ'ընկզմի իր մտածմանց մէջ, եւ այն գաւաթն՝ յորում այդչափ խնամքով մի մի կեռասանելու մանրաճրճքն մտքրած էր՝ կուլ կուտայ :

Ելելիարական նիւն . — Ամերիկացի Պ. Finley միջնորդատարանին պատմածին համեմատ՝ վերջին օրերուս Բիքսթէք լեւրան կատարն եղած պահուն զարմանալի երեւութի մը պատահած է : Գազաթէն բաւական հեռու ձիւնն սկսաւ ծուէն ծուէն թափիլ. ջորին՝ որով կը ճամբորդէր, չարանակ թեթեւ քստմունք կ'ըզգայր . ձեան մէն մի ծուէնին ջորոյն մօրթին զոյգելուն՝ թեթեւ ելեկարական կայծեր կ'ելլէր : Որչափ վեր ելաւ աւելցաւ այս երեւոյթն . մինչեւ ձեան ամենէն սաստիկ պահուն՝ կենդանոյն եւ հեծելոյն բոլոր մարմնէն նուրբ կայծակներ թեթեւ ճաթթճաթթմամբ կ'ըսկսին հասիլ :

Այս երեւոյթ առաջին անգամ չէ որ կը պատահի :

Վիմագրութեան նախարամեակը . — Երիտասարդ Պոլե-
միացի Aloys Sennefelder, զերասանի մը սրդին , անցեալ
դարուն 1795 ին գտաւ վիմագրութեան արուեստն : Ինքն աղ-
քատի զաւակ, այլ ի ծնէ տաղանդաւոր, իր աշխատութիւնքն
դիւրաւ եւ առանց մեծ ծախքի ի դիր առնելու համար՝ ջանաց
յայտ եւ յաջողեցաւ : Այսօր հարիւրամեայն կը տօնուի Եւրո-
պիոյ մէջ :

Սարդի մը անարժակն . — Պ. John Lubbock հանրածա-
նօթն միջատներու վրայ կատարած հետաքրքրական քննու-
թեամբք, սարդերու վրայ կատարած մանրագնին դիտողու-
թիւնքն կը հաղորդէ :

Ինկ մը սարդեր անօթի եւ կերակուր առնէն վերջը կը չ-
ուռելով՝ ահա յանդած հետեւանքն : Հաւասար կշռով առեալ
չափահաս մարդ մը սարդի կերածին կշռով հաւասարելու հա-
մար՝ պէտք էր ուտել 2 եղ ամբողջ, 13 ոչխար, տասնեակ խոզ,
4 տակառ ձուկ, եւ այս ամէնն 2¹/₄ ժամուան մէջ :

Աւստրալիոյ մեջ ուղուհան . — Աւստրալիա հարուածներու
երկիրն է. ճագարն անհուն վնաս կը պատճառէր տարուէ տարի
եւ ահա աղուէն կը բարդի յայնս Վիկտորիայ երկիրն առաջին
անգամ աղուէն տեսաւ : Անգլիացւոց կողմէ բերուած ինոպատ
որսորդութեան Սակայն շատ շուտ աճելով հարկ եղաւ նուա-
զել թիւն : Սակայն որոշուեցաւ . առ մէն մի աղուէս 6 ֆր.
25. այսպէս այս տարի 37,000 ֆր. վճարուած է կառավարու-
թեան կողմէ աղուիս որսորդներուն : Այլ այնչափ մեծ է թիւն
դեռ եւս՝ զի երկիրն անանկութեան վախով շակաղինն 6 ֆր.
25 է մինչեւ 2 ֆր. 10 իջեցուց :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵՍՆ

(Շարունակութիւն. Տես րլս. 11)

Կ Ի Ր Ք

«Բայց ո՛ւր եւ ե՛րբ պիտի փնտում ու գտնամ այն լուսաւոր ճշմարտութիւնը. Ամբոստիս իմ տարակոյսներու» ականջ կախելու ժամանակ չունի. եւ ես ալ ժամանակ չունիմ գիրքեր կարդալու. թէ որ ժամանակն ալ գտնայի, դիրքերն ուսկից ձեռք պիտի ձգեմ. ստակն ո՛ւր է դանոնք գնելու համար. որմէ՞ փոխ առնեմ զանոնք :»

Խ Ի Ղ, Ճ

« Ժամանակը փնտուելու եւ գտնալու է, հոգւոյս փրկութեան մեծ գործողութեան համար քանի մը ժամ զոհելու եմ. արդէն մեծ քաջալերութիւն մը չէ՛ ինծի դիտնալս թէ ուղղափառ հաւատքը չսորվեցներ այն ամէն բաները զոր ես տանի մը իրեն բուն վարդապետութիւնը կը կարծէի. եւ համոզուելս թէ ինքն անպարտ է այն ամէն ծուռ կարծիքներէն որոնց համար մեղադրելի էի զանիկայ. Ուստի ամենահարկաւոր խնդրոց մեծագոյն մասը արդէն լուծուած ըլլալով, ինչո՞ւ այսօր չեմ պահանջեր մնացած տարակոյսներուս լուծումը. սակից աւելի ըստիպողական ի՛նչ գործք ունիմ : Իրաւ է որ աւտուան ժամերը դատաւարութեամբ կ'անցնին, բայց օրուան մնացած ժամերն ի՛նչ զբաղմունք ունիմ. ինչո՞ւ այն ժամերն այնպիսի կարեւորագոյն գործողութեան չեմ գործածեր : »

Կ Ի Ր Ք

«Բայց այն ժամանակ երբ երթամ երևելի անձանց հետ տեսութիւն ընելու, որոնց բարեկամութեանը կարօտ եմ. երբ պատրաստեմ երկրորդ օրուան գաստատութեանս նիւթերն, ուրոնց համար վճարուած եմ. եւ գիշերուան հսկումներէն յոգնած մարմնոյս հանգիստ սուղու համար քանի՞ ժամ կը մնայ :»

Խ Ի Ղ, Ճ

«Թո՛ղ կորսուին այն ամէն բնօգնայն հոգերն եւ հաճոյքները. մի միայն ճշմարտութեան ետեւէ ըլլամ. այս աշխարհքիս կեանքն ողորմելի եւ թշուառ կեանք մ'է, եւ մահուան ժամն ալ անորոշ. թէ որ մահը յանկարծ վրայ հասնի, ինչ վիճակի մէջ պիտի թողում այս աշխարհքս. եւ աչքերս գոցուելէն ետքը՝ ո՛ւր պիտի սորվիմ այն որ անհոգութեամբս հիմա չեմ սորվիր, եւ ան առնն յանցաւոր անհոգութեանս համար հոն պտտմէ ի զսառ ինչ պիտի վաստկիմ :»

Կ Ի Ր Ք

«Բայց ս՛վ պիտէ, թերեւս մահուամբ մարդուն ամէն զգացմունքներն ալ կը փճանան, եւ հոգին մարեկով անոր ամէն վիշտերն ալ մէկտեղ կ'աչնչանան. »

Խ Ի Ղ, Ճ

«Ուրեմն իրօք այս այսպէս ըլլալը ինչպէս պիտի հասկնամ, թէ որ հիմա չփնտռեմ Բայց ինչ կ'ըսեմ, քառ լիցի, այսպիսի բան մը մտքէ անցնելն իսկ հայհոյութիւն մ'է. Պարտաւ տեղ չէ որ քրիստոնէական կրօնքն այն ստաիճան փառաւորութեան հասած է, եւ երկրիս վրայ այնքան մեծ իշխանութիւն մը ստացած է. Աստուած այս հրաշալիքներն չէր ընել որ ամենեւին մեզի թէ որ իրօք մարմնոյ հետ հոգինիս ալ մեռնելու. ըլլար : Աստի ինչո՞ւ չհրամարիմ մէկէն այս աշխարհքիս խտրեալ խոստմունքներէն, եւ չգործածեմ ամբողջ ժամանակս ճանչնալու զԱստուծո, եւ վաստկելու որ մը երանաւէտ եւ յաւիտենական կեանքը :»

Կ Ի Ր Ք

«Բայց զո՞նէ քիչ մ'ալ սպասեմ. այս աշխարհքիս կեանքն ալ իւր անուշութիւններն ունենալով, չառ աճապարելու է՛լ

հրամարկու համար անկից, վասն զի աշխարհքէս անգամ մը հրամարկէ վերջը, դարձեալ եւս զառնար խայտոտակութիւն է եւ ամօթ, Քիչ տաննէն մեծ պաշտօնի մը կրնամ համարի, եւ երբոր ձեռք ձգեմ զայն, ալ բանի մը չեմ կարօտիր. զօրաւոր բարեկամներ առնենալովս մեծ յոյս ունիմ որ գատաառանական տանին զահերեցութիւնը կ'ընդունիմ: Անկից վերջը՝ թէ որ ուղենամ հարուստ կնիան մը հետ ալ կը կտրուիմ. եւ այն ժամանակ կատարեալ երջանիկ չեմ ըլլար արդեօք, ինչ կ'ըսես: Որչափ անուանի մարդիկ կան որոնք այս կերպով կեանքսնին անցուցած ըլլալուն համար, իրաւամբ օրինակ եղած են մեզիս»

«Ահաւասիկ այս կերպով, կը յարէ սուրբ Օգոստինոս, անգողար ներհակ հովերէն հեաղհեաէ ծեծուելով, երբեմն մէկ կողմը, երբեմն միւս կողմը քշուելով, ժամանակը կը սահէր կանցնէր, եւ եւ անհաստատ՝ աստանեալ վիճակիս մէջ կը բնակէի»

Օգոստինոսին իւր խղճին հետ ունեցած հակաճառութեանց սկիզբն այս եղաւ. եւ այս վերջին զարհուրելի մատանջութիւնները տարիէ մ'աւելի պիտի տեսնէ: Օգոստինոս քանի քանի անգամ յոգնած դադրած եւ վիրտուորուած՝ պիտի չուէ անձնատուր ըլլալ. պիտի ճգնի ընդհակառակն վերջ տալ կռուին նոյն իսկ իւր խղճին ձայնը խղզելով: Բայց բարեբախտաբար իւր արթուն մայրը քովէ է. ոտ կ'աշխատի միշտ աւելի եւս զօրացնելու խղճին ձայնը, վասն զի կը հասկնայ որ իւր որդւոյն փրկութիւնն այն սոսկալի տագնապին հետեւութենէն պիտի կախուի. եւ իրօք ալ խղճի յաղթութեամբը պիտի վերջանայ: Ո՛հ, ինչ փառաւոր յաղթութիւն, կրկին փառաց պատկով պսակուելու արժանի յաղթութիւն մը, որովհետեւ թէ՛ մօր եւ թէ՛ որդւոյ միանգամայն տարած անձկութեանցը պատճն է. եւ ինչ անմահ տեսարան աշխարհքիս համար՝ մարդու մը ինքն իրեն հետ ունեցած մենամարտութիւնը: Այնպիսի վսեմ տեսարանի մը զիմաց՝ ինչպէս չհիմնանք. փնտել չորս դին ճշմարտութիւնը. փափաքիլ ու ժղին եռանդով ձեռք ձգելու զայն, զոգալ եւ զուրգուրալ անոր պահանջմանց տոջին, եւ վերջին ճգով մը՝ որն որ աչքերէն արցունք կը քաշէ, փաթթուի վերջապէս ճշմարտութեան: Աստուածավայել տեսարան մ'է, կ'ըսէ Սենէկ պերճութեամբ, տեսնալ անձ մը որ բնդդեմ անձին կը մարտուի. եւ Պօղոս տաքեալ՝ աւելի բարձր սլանալով, մարդուս հոգւոյն մէջ բարւոյն եւ չարին հակառակ յուզմունքներն եւ կռիւները նը-

կարագրելէն վերջը կը գտնէ՝ ըսելով. « Տեսիլ եղեար աշխարհի ,
եւ հրեշտակաց , եւ մարդկան : »

Այսու ամենայնիւ որչափ ալ փառաւոր ըլլայ այսպիսի տե-
սարան մը , տակաւին փառաւորագոյն բան մ'ալ կը գտնուի ,
եւ այս բանս այն անդուզական զօրութիւնն է , զոր մայրերն
ընդունած են ի վերուստ այս տեսակ փոթորիկներ պատճառե-
լու եւ ղիզելու իրենց որդւոց սրտին մէջ . մերթ օրօրոցէն ըս-
կըսելով՝ աստուածային սկզբունքներն այնպէս մը կը գրոշմեն
այն մատաղ սիրտերու մէջ՝ որ ու եւ իցէ կիրք չեն կարող բո-
լորովին ջնջելու զանոնք . մերթ՝ երբոր կը կարծուի թէ կիր-
քերն ամէն բան ջնջեր՝ եւ հետքն անգամ բարի սկզբանց չեն
թողուցած , այն ատեն իրենց ամենագորաւոր աղօթքներուն չըն-
չովը՝ մոխրոյն սակ ծածկուած կայծը բռնկցնելով , զերազանց
հրդեհ մը կը պատճառեն , ինչպէս որ տխուհուհու

(Շարայարեյի)

ԿՈՄԻՏԱՍ Ա. ՈՍԿԵԱՆ

ԱՌՁԵՌՆ

ՔԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅՆԵՐԷՆ-ԳԱՂՂԻՆԵՐԷՆ

Նոր տպագրութիւն (երկրորդ)

Ուղղեալ եւ յաւելեալ

աւելի քան 50000 րաւ, ոճ եւ այլն,

Աոյն օգտակար գործ՝ կր բովանդակէ հայերենի ընթացիկ բոլոր բաներէն զառ՝ գիտական եւ արուեստական բազմաթիւ բաներ, ոճեր եւ տապանածներ, իրենց զազկ. թարգմանութիւններն բառից զանազան առումները բացատրուած են բազմաթիւ օրինակօք:

Գործոյն վերջն աւելցուած է զազկ. լեզուի անկյանն եւ պակասաւոր բայից պարզ ժամանակներու ցանկն՝ հանդերձ պիտանի եւ կարեւոր ծանօթութեամբ: Էջ իւր 1000, ընտիր թուղթ, մաքուր տպագրութիւն:

Դին	զօրաւոր քաւարնէ գահեկան	25
	լաթակազմ	27
	կիտակաչի	32

Կեդրոնատեղին է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ վաճառատուն, թիւ 27, Ֆինանսօրդար, Կ. Պօլիս: Կը զանաւի Պ. ՊԱԼԵՆՅԻ եւ բոլոր հայ գրաւաճառաց քով, ինչպէս նաեւ Բերա, Մեծ փողոց, ՎԱՅՍԻ եւ ՔԱՅԼԻ գրաւաճառանոցները, եւ Ղալաթիա Մանուկիէ ճաստեւի, թիւ 42, ԹՕՄԱՆ եւ ԸՆԿ. թղթաւաճառանոցն:

ՊԱՏԿԵՐ տաւն է. հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի:

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դանեկան:
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
քղրատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Իշխարանցիքը թիւ 2 դանեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա , Եւչիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ թերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 1